

مزایای اقتصادی مترتب بر اجرای بانکداری الکترونیک

فرهاد متین نفس - کارشناس ارشد مدیریت صنعتی

نمودار شماره یک
جریان مالی مدور در اقتصاد کلان

قبل از هرگونه بحثی در خصوص بانکداری الکترونیک، تبیین جایگاه نظام بانکی در اقتصاد کشور (به ویژه در کشور ما که هنوز بازار سرمایه‌اش نتوانسته است چندان توفیقی در برقراری تعادل در اقتصاد کشور داشته باشد) و چرخه مدور اقتصاد کلان، می‌تواند اهمیت توجه هرچه بیشتر به این صنعت مهم را به عنوان بازوی اصلی دولت در اجرای سیاست‌های پولی (انقباضی و انبساطی) آشکار سازد (نمودار شماره یک).

مطابق نمودار فوق مشاهده می‌کنیم که موسسات مالی با دارا بودن چهار نقش عمده در چرخه مدور اقتصاد کلان (نقش‌های تجمع پول‌های سرگردان، سرمایه‌گذاری آنها در بخش‌های مولد، ارتباط با بخش خارج و حضور در بازار کالا و خدمات) به عنوان عامل کلیدی در اقتصاد هر کشوری مطرح می‌باشند، لذا هرگونه سرمایه‌گذاری در این صنعت و حمایت از رشد و توسعه آن در راستای همگامی آن با تغییرات تکنولوژیکی، در نهایت باعث رشد اقتصادی کشور، افزایش سطح رفاه عمومی در جامعه، کمک به برقراری تعامل اقتصادی مناسب با بخش خارجی و... می‌شود. بانکداری الکترونیک و اینترنتی که نسل جدیدی از شیوه ارائه خدمات بانکی می‌باشد، در همین مسیر قابل‌تعریف است. بانکداری اینترنتی که ثمره توسعه شگفت‌انگیز فناوری اطلاعات و گسترش آن به بازارهای پولی و بانکی جهان می‌باشد، با رشد روزافزون تجارت الکترونیک در سطح جهان و نیاز

عنوان کرد که بدون گسترش بانکداری الکترونیک، تجارت الکترونیک نیز تحقق نخواهد یافت. طبق آسان پول به وجود آمد. از این رو، می‌توان به جرأت تجارت الکترونیک نیز تحقق نخواهد یافت. طبق

معامله بین‌المللی به طور مستقیم یا غیرمستقیم، ناچار از انجام معاملات ارزی مطابق با سیستم بانکی کشورهای طرف خریدار و فروشنده جهت انجام امور تسویه حساب و یا جهت تبدیل وجوه به ارز دلخواه مشتریان خود می‌باشد، و از این رهگذر، تحت‌تأثیر سیاست‌های پولی بانک مرکزی در کشورهای طرفین معامله بین‌المللی قرار می‌گیرد.

ب) ایجاد پول الکترونیک در داخل یک کشور، به طور عمده از طریق سپرده‌گذاری پول نقد خارج از سیستم بانکی نزد بانک‌ها و تبدیل آن به پول الکترونیک انجام می‌گیرد و در نتیجه، با تبدیل بخش عمده حجم اسکناس و مسکوک نزد اشخاص (پول نقد خارج از سیستم بانکی) به پول الکترونیک، حجم سپرده‌های دیداری نیز افزایش می‌یابد و این افزایش با "نسبت اسکناس و مسکوک به سپرده دیداری" ارتباط مستقیم داشته و با "نرخ ذخیره احتیاطی برای پول الکترونیک" و "نرخ ذخیره قانونی بانک‌ها" نسبت عکس دارد.

با این اوصاف، در یک اقتصاد توسعه‌یافته که حجم پول خارج از سیستم بانکی ناچیز است، یا تحت شرایطی که نرخ ذخیره قانونی برای سپرده‌ها و پول الکترونیک بالا تعیین می‌شود، الکترونیکی شدن پول، اثر چندانی بر حجم آن نخواهد داشت.

بانکداری الکترونیکی و مروری برویژگی‌های

آن

همانطور که اشاره شد، حجم مبادلات تجارت الکترونیکی تا سال ۲۰۰۶ به بیش از ۱۲ هزار میلیارد دلار خواهد رسید که این موضوع بیانگر فعالیت اغلب صنایع از طریق این فناوری می‌باشد.

در این صورت، ما بیشتر از گذشته ردهای تجارت الکترونیک را در صنعت بانکداری مشاهده خواهیم کرد. در واقع، از طریق به‌کارگیری سیستم‌های ارتباط از راه دور و فناوری‌ها، یک بانک امکان دسترسی به مشتریان، اطلاعات کلی درباره خدمات و فرصت‌اجرای بانکداری را فراهم می‌سازد. در این شیوه، بانک‌ها از طریق تکنولوژی‌هایی همچون Internet Banking، Mobile Banking، TV (home) Banking، Cyber Banking و... خدماتی را از جمله انتقال صورت‌حساب، پرداخت صورت‌حساب و شبکه ارتباط از راه دور بدون ترک خانه یا شرکت ارائه می‌کنند.

آمار ارائه‌شده توسط آنکتاد، میزان تجارت الکترونیکی جهان از ۲۲۹۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۲، به ۳۸۷۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۳ رسیده است و پیش‌بینی می‌شود که با رشد سالانه بیش از ۵۰ درصد، این رقم به بیش از ۱۲۰۰۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۶ برسد، لذا تامین مالی این میزان مبادلات در نقاط مختلف جهان، بدون پیاده‌سازی و استقرار نظام بانکداری الکترونیک، تقریباً غیرممکن است.

اینترنت در دهه گذشته رشد چشمگیری داشته و شمار کاربران آن در جهان از ۴/۴ میلیون نفر در سال ۱۹۹۱، به ۱۱۷ میلیون نفر در سال ۱۹۹۷ و به ۵۸۰ میلیون نفر در سال ۲۰۰۲ رسیده است. و این میزان در سال ۲۰۰۳، معادل ۶۶۵ میلیون نفر گزارش شده است.

گسترش شبکه اینترنت و قابلیت دسترسی آن برای همگان به عنوان پایه و اساس تجارت الکترونیک، چهار تأثیر عمده بر صنعت بانکداری و بخش مالی داشته است که عبارتند از:

۱- به‌کارگیری فناوری اطلاعات و عملیات تجاری الکترونیکی برای ارائه محصولات و خدمات به مشتریان و افزایش رضایت‌مندی آنها توسط بانک‌ها و موسسات مالی.

۲- ایجاد فرصت‌های تجاری جدید برای بانک‌ها به منظور ارائه خدمات جدید برای پشتیبانی تجارت الکترونیک.

۳- ایجاد تحول در نظام مالی بین‌الملل.

۴- تغییر نقش بانک مرکزی در سیاست‌های پولی که در دو طبقه کلی زیر قابل ذکر می‌باشد:

بدون گسترش بانکداری الکترونیک، تجارت الکترونیک نیز تحقق نخواهد یافت.

الف) احتمال ورود پول الکترونیک در شکل ارز خارجی، به گونه‌ای که خریدوفروش به وسیله آن از راه دور میسر شود. البته با توجه به این که طرفین اینگونه معاملات، احتمالاً بخش بزرگی از هزینه‌های خود را با پول داخلی کشور خود پرداخت می‌نمایند، لذا تبدیل‌پذیری پول الکترونیک به هر ارز دلخواه مشتری، از ملزومات اساسی و گریزناپذیر چنین سیستمی بشمار می‌رود. از این رو، بانک الکترونیک به عنوان واسطه الکترونیک مبادلات مالی در یک

در اینجا بانکداری را می‌توان به اشکال زیر طبقه‌بندی کرد:

۱- بانکداری براساس وب، فرایندی است که یک مشتری می‌تواند در زمان استفاده از اینترنت به حسابش دسترسی یابد.

۲- جایی که یک مشتری بانک، مودم را برای ارتباط با یک سرور بانکی به منظور دسترسی به حساب بانکی‌اش به کار می‌برد.

۳- ارتباط الکترونیکی که معروفترین آن شبکه‌های اکسترانت به عنوان یک شبکه خصوصی میان یک بانک و مشتریان است.

سیستم بانکداری الکترونیکی دارای مراحل زیر می‌باشد: ۱- پیش از توسعه، ۲- توسعه، ۳- پس از توسعه.

مرحله پیش از توسعه، مربوط به دوره ایجاد سایت خدمات On line بانک است. مرحله توسعه به توسعه حقیقی یا اجرای بانکداری On line برمی‌گردد. در این مرحله می‌بایست اطمینان کامل و کافی از فعالیت‌های جانبی برای موفقیت پروژه در اختیار مدیریت بانک قرار گیرد (نمودار شماره دو).

مدیریت شبکه بانکی قلمداد می‌شود. ۳- توسعه محصولات تجارت الکترونیکی همراه با ایجاد پورت‌های اینترنتی، کمک به خرده‌فروشان برای ورود به تجارت الکترونیک و صورت‌حساب‌های الکترونیکی.

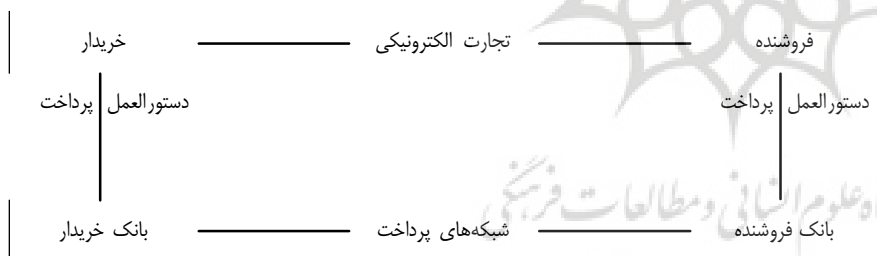
با عنایت به موارد فوق، باید گفت که بانک‌های اینترنتی باهدف اصلی قبول سپرده، به‌عنوان بانک‌های بدون شعبه یا دستگاه خودپرداز می‌باشند که از وب‌سایت، مشتریان را جذب و خدمات خود را ارائه می‌نمایند.

شعبه اینترنتی

گسترش بانک‌های On line از ۱۱۵۰ شعبه در سال ۱۹۹۸، به ۱۵۸۴۵ شعبه در سال ۲۰۰۳ باعث فراهم‌ساختن فرصتی برای بازاریابی مستقیم، کارایی اثربخش و اطمینان و ایمنی بالا شده است، ولی باید توجه داشت که ایجاد یک شعبه اینترنتی، دقیقاً به سختی احداث یک شعبه فیزیکی در مرکز شهر و تامین کلیه نیازهای آن می‌باشد. مطالعه عمیق بروشورهای تجاری، شرکت در کنفرانس‌های فناوری

نمودار شماره دو

نقش بانک‌ها در تجارت الکترونیک

بانکی و اطلاع از طرح‌های مختلف تجاری، انتخاب پیمانکارهای مناسب برای ایجاد شعبه، تنها بخشی از این مشکلات و سختی‌ها می‌باشند، لذا برای ایجاد شعبه اینترنتی رعایت چهار اصل زیر ضروری می‌باشد:

- ۱- شناخت اقتصاد اینترنتی.
- ۲- شناخت و تحلیل مسیر تکاملی ایجاد یک شعبه اینترنتی.
- ۳- توجه به این که یک شعبه اینترنتی به عنوان دکور مجاز بانک، چیزی بیش از یک سری اطلاعات مبادله شده است.

همانطور که در نمودار شماره دو مشاهده می‌شود، بانک‌ها با حضور خود در شبکه اینترنت قادر خواهند بود که خدمات خود را با کارایی بیشتری برای توسعه و فروش توسط کاربران در تجارت الکترونیک ارائه نمایند، لذا مزایای زیر را می‌توان برای بانک‌ها لحاظ نمود:

- ۱- استفاده از اینترنت به عنوان یک کانال مکمل برای توزیع و ارائه محصولات و خدمات به کاربران و تجار.
- ۲- انتقال الکترونیکی خدمات سنتی بانک‌ها مثل تراول‌چک‌ها، انتقال پول، درخواست کارت اعتباری و تقاضای وام به عنوان مزیت خدمات

۴- تدوین و ارایه یک برنامه سازگار با تحولات فناوری اینترنت.

البته باید توجه داشت که هرکدام از موارد فوق، نیازمند بحث و تشریح بیشتری می‌باشد.

نقش بانکداری اینترنتی بر توسعه بانکداری اسلامی

گسترش فناوری الکترونیکی و تجارت الکترونیکی را باید به عنوان یک ضدچالش برای بانکداری اسلامی لحاظ نمود و در صورتی که ما بتوانیم به صورت هوشمندانه از بانکداری الکترونیک در این مسیر بهره‌برداری کنیم، خواهیم دید که مزایای آن برای بانکداری اسلامی چشمگیر می‌باشد.

اکنون از سخنرانی وزیر کشور آمریکا در کنفرانس بانکداری اسلامی - که در ایالات متحده آمریکا برگزار شد - زمان زیادی نگذشته است. او در این همایش به عنوان نماینده یک کشور آزاد رسماً اعلام نمود که طبق قوانین آمریکا نمی‌توان در این کشور به بانک‌های اسلامی مجوز تاسیس اعطا نمود، ولی امروزه با گسترش تکنولوژی اطلاعات، بانکداری اسلامی می‌تواند حتی در خانه هر شخصی در هر نقطه از جهان رخنه نماید و به ارایه خدمات و جذب مشتریان بپردازد.

اصولاً یکی از ویژگی‌های اقتصاد اسلامی، همانا استقبال از شناخت و به‌کارگیری هر نوع یافته مفید و جدید می‌باشد که در شرایط فعلی با توجه به نقش راهبری انتقالات الکترونیک، بهره‌برداری از این رهیافت به عنوان یک تکلیف، تلقی می‌شود.

مدیریت ریسک در سیستم پرداخت‌های الکترونیکی

مدیریت ریسک بنا به تعریف ICICI (از موسسات مالی هندوستان)، یکی از مهمترین ارکان بنیادی سیستم‌های مالی در قرن بیستویکم می‌باشد. بخش مدیریت ریسک در هر زمان، ارایه بهترین عملکرد و بهینه‌سازی استفاده از سرمایه و به‌حداکثر رساندن ارزش دارایی‌های سهامداران را به عنوان هدف اصلی خود مطرح می‌نماید و با استفاده از تدابیر متناسب و راهکارهای به‌موقع، ریسک‌های اساسی، یعنی ریسک اعتباری، بازار، عملیاتی و تسویه‌حساب‌ها را پوشش می‌دهد. لذا با توجه به ریسک‌های مختلف و بالادست ریسک‌های یادشده

در توسعه فعالیت‌های نوین بانکداری از اهمیت بسزایی برخوردار است.

در مجموع باید توجه داشت که جدی‌شدن بحث ورود ایران به سازمان جهانی تجارت (WTO) و عضویت در این سازمان، نیازمند برنامه‌ریزی دقیق در سیاستگذاری‌های کلان کشور در راستای تسهیل پیاده‌سازی زیرساخت‌های لازم برای اجرای فرایند بانکداری الکترونیک به عنوان پایه و اساس تجارت الکترونیک (زبان مشترک تجاری بین کشورها) می‌باشد. به عبارت دیگر، چنانچه دولت بخواهد همزمان با عضویت در سازمان جهانی تجارت، همچون گذشته از سیستم بانکی کشور به‌عنوان اهرم کلیدی در راستای اجرای سیاست‌های خویش بهره‌گیرد، لازم است که بیش از پیش در این زمینه با بانک‌ها همراهی نماید. امروزه بانک‌ها به خوبی توانسته‌اند با جمع‌آوری پول‌های سرگردان و هدایت آنها در زمینه سرمایه‌گذاری بر روی طرح‌های کلان کشور و زیرساخت‌های اقتصادی، نقش کلیدی خود را در زمینه رشد و گسترش بخش‌های مولد ایفا نمایند. بدیهی است که ایجاد بسترهای مناسب اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی در جهت گذر سیستم بانکی از بانکداری سنتی به بانکداری نوین، خواهد توانست بیشتر از گذشته نقش کلیدی این بخش بر اقتصاد کلان کشور را آشکار سازد. ■

منابع و مأخذ

- ۱) کانینگهام، مایک / تجارت الکترونیک / ترجمه احمدرضا اخوان صراف / عبدالمجید عبدالباقی / انتشارات ارکان / بهار ۱۳۸۳ / چاپ اول.
- ۲) صنایعی، علی / تجارت الکترونیک در هزاره سوم / انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان / پاییز ۱۳۸۱ / چاپ اول.
- ۳) مجله علمی، اقتصادی و بانکی تازه‌های اقتصاد / بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران / شماره‌های ۱۰۰ و ۱۰۴.
- ۴) مجله بانک و اقتصاد / شماره‌های ۴۳، ۴۸ و ۵۷.
- 5) James A. O'Brien / Introduction to Information Systems / Tenth Edition / McGraw Hill / 2001.